

upuși noii diviziuni politice a momentului, ignorăm cu bună știință - dacă nu cumva cu regretabilă inconștiență și vinovată indiferență - momentele artistice care vin și trec pe lângă noi. Cu mulți ani în urmă eram surprins și, întrucîtva, nedumerit cînd aflam că maestrul Cellbidache refuză să facă înregistrări la concertele domniei sale. Apoi mi-am dat seama de dreptatea lui. Arta are în ea ceva sublim, unic, irepetabil. Orice concert, tablou, spectacol sau carte nu poate fi prins într-o "conservă" a timpului. "Eternitățile" de genul Casei Poporului rămîn ca niște avertismente. Sînt atîția factori subiec-tivi, din afara dar și dinlăuntru nostru, care concură la receptarea unuia moment artistic, încît a-l repeta înseamnă să falsifici ceva ce ține de imponderabil. O carte citită la douăzeci de ani într-o săptămînă cînd o jună iubită și-a împărtășit sentimentele are cu totul alt "parfum" decît aceeași carte reluată la cincizeci și cinci de ani, cînd, să presupunem, te chinule o criză de ulcer și copiii tăi nici nu le pasă. Scenarii de uz propriu pentru fiecare în parte. La fel și cu un concert, o seară la operă și, de ce nu, o expoziție. Care nu este doar un spațiu oarecare special amenajat ca să fie umplut cu tablouri într-un fel

anume, ținînd cont de personalitatea autorului (sau autorilor), ci mult mai mult decît atît. Ea, expoziția, oricît de "permanentă" sau itinerantă este, se alcătulește dintr-o suită de "imponderabile" ce rămîn în memoria noastră. O suită de lucrări remarcabile în sine pot alcătui o expoziție mediocră. Ea, expoziția, departe de a fi un organism inert, trăiește, e vie, pulsează prin amalgamarea panotărilor lucrărilor expuse, prin lumină, spații, proporții, la care contribuie și vizitatorul, amator de artă sau simplu trecător ocazional.

Am lungit vorba acestor puține considerații despre expoziții tocmai pentru că în astfel de luni de agresivă politizare a celei mai intime părți din noi nu ne-a mai "ars" de artă. Departe de a ne face să "evadăm", ea ar fi putut să ne "întărească" niște convingeri. Vizavi de lucruri care, aparent, nu au nici o legătură cu arta. Dar cum și arta și politica sînt făcute de oameni - și tot lor le sînt și adresate - e rău că am neglijat, în bună măsură, efectele benefice ale artei asupra vieții noastre de zi cu zi. Oare căscatul (chiar așa!) gurii la televizor de dimineață pînă în noapte, îngurgitarea a nenumărate inepții și surrogate sportivo-politico-intelectuale nu și-au spus cuvîntul? Oare după anii de două ore zilnice cu flori, aplauze și vizite de lucru, excesul de interes pentru orice ni se servește de-a gata și de-a valma, la televiziune, nu este un risc, un mare pericol pentru capacitatea noastră de a gîndi și pentru gimnastica idelilor proprii? În măsura în care le avem și în și mai măsura în care vrem să le comunicăm altora. Săliile de teatru și cinematograful și-au pierdut mare parte din spectatori. Muzeele stau cvasi-nevizitate, săliile de concert devin pline doar la spectacole de "consum". Oare deja am "preluat", în avans, aspecte ale societății de consum, înainte ca ea să se fi instalat la noi? Vor susține bișnițarii fundațiilor culturale ca să li se scadă impozitele? Vechii granguri din comerțul socialist puși la luptă pe noi afaceri "private" - cîcă - vor patrona manifestări artistice și vor ajuta, cumva, scriitorii și dramaturgii să nu moară de foame? Rămînem visători în fața unor astfel de perspective.

În minunata lună iulie, la Dalles a fost și s-a dus, cine a văzut-o - bine, cine nu - foarte rău, o expoziție colectivă numită 9 + 1, unde un mănunchi de mari artiști au expus într-o formulă foarte bine articulată parte din lucrările lor. Regret mult că o expoziție de anvergură ca a celor opt plasticieni - de prestigiu național și internațional - cu invitații lor și în prezentarea lui Andrei Pleșu (care a girat lucrarea lor colectivă) a fost, oarecum, neglijată/ignorată de un public, adevărat, avînd alte priorități și spaime de traversat. Isteria politică grefată pe exaltarea afectiv-temperamentală a cetățeanului (chiar și amator de artă) au făcut ca un astfel de eveniment artistic să treacă mult prea iute și puțin comentat. (Nu pomenesc de comentariile inepte și total aculturale, de o joasă trivialitate, care și-au făcut loc cu o vulgaritate ce putea lipsi. Cui folosește să minimalizăm propriile noastre valori?). Tocmai pentru impactul lui reproducem aici textul lui Andrei Pleșu. Caracterizează foarte bine relația dintre artist și societate, rolul celor mulți, dar, deloc de neglijat, și al celor puțini, care, totuși, edifică o cultură spre folosul (mulți+puțini)= tuturor.

ALEXIS DE TOCQUEVILLE: Aristocrația poartă în chip natural cugetul către contemplarea trecutului și îl fixează în trecut. Democrația, dimpotrivă, trezește în oameni o instinctivă respingere a ceea ce e vechi. În această privință, aristocrația e cu mult mai favorabilă poeziei...

CHIRNOAGĂ + O NEDUMERIRE

... Ce mai pot însemna cuvintele lui Tocqueville astăzi, când aristocrația nu mai există? Pură nostalgie? Neîncrederea spontană a unui nobil față de "noutatea" democrației? Sau mai curînd teama (subînțeleasă) că ceea ce e socialmente dezirabil nu e neapărat favorabil spiritului? Dacă dăm aristocrației sensul ei original ("putere a celor buni"), lucrurile se mai limpezesc: democrația nu poate avea sens dacă exclude puterea celor buni. Democrația e, dimpotrivă, șansa egală acordată celor buni de a avea acces la putere. Cu alte cuvinte, un stat democratic nu e acela care discreditează și exclude elita ci acela care lasă oricui posibilitatea de a deveni elită, de a se supune pe sine unei exigențe elitare.

Politicește, democrația e decizia inteligentă a celor mulți de a se livra celor buni. Cei buni sînt buni dacă știu să facă binele celor mulți. Cei mulți sînt buni dacă știu să-i identifice și să-i crediteze pe cei buni. Democrația autentică nu înlocuiește tirania unei minorități proaste prin ceea ce Tocqueville numea "tirania majorității". Ea nu înlocuiește calitatea prin număr. Democrația autentică înlocuiește elita arbitrară printr-o elită legitimă, majoritatea prin unanimitate.

Majoritatea se obține prin numărare. Unanimitatea - prin consens. Există, desigur, și o unanimitate suspectă: cea a consensului obținut el însuși prin numărare: consens de voturi înregimentate și nu consens de conștiințe libere. Consensul adevărat e o formă de iubire: e alinierea diferențelor individuale dinaintea unui criteriu comun: valoare de elită.

Se povestește, într-o istorie chinezească, despre un consiliu de război alcătuit din 11 generali. Consiliul trebuie să decidă dacă să angajeze un atac sau nu. Opt generali sînt pentru atac, trei împotriva. Regele înclină în favoarea celor trei. Căci numărul 3 e compatibil cu structura unității, în vreme ce numărul 8, nu. Treimea poate fi "de-o ființă"; ea poartă în alcătuirea sa prestigiul lui unu, e unanimă. Opt nu e decît majoritar. Gîndită astfel, democrația nu mai intră - ca la Tocqueville - în conflict cu aristocrația. Și ea devine, în orice caz, tot atît de favorabilă poeziei...

ANDREI PLEȘU

iunie 1990

Iată și lista expozanților: HORIA BERNEA, GHEORGHE BERINDEI, FLORIN CIUBOTARU, MARIN GHERASIM, VASILE GORDUZ, SORIN DUMITRESCU, NECULAI PĂDURARU, MIRCEA SPĂTARU, NAPOLEON TIRON, iar invitați: Călin Beloescu, Darle Dup, Floruț Gruia, Mircea Roman, Mihai Sârbulescu și Gregorian Rusu.

Și după acest lung ocol - atunci era toamnă, totul e trecut, doar amintirile ne mai însoțesc, nu? - o altă expoziție, tot la Dalles și tot din vara lui 1990: MARCEL CHIRNOAGĂ. Gravură, desene, sculptură, zmeie pictate, măști, un lung exercițiu al imaginației. Poate că pentru starea noastră interioară din aceste momente detaliile "tehnice" contează mai puțin. Amalgamînd procedee și compunînd procedee, artistul realizează o lume care e a lui, dar și a noastră. Formele lui se întrepătrund cu văzutul și trăitul, ele strigă, aleargă, așteaptă, zîmbesc și luptă, nasc și mor precum existența însăși.

Departate de a fi literarizată, lumea propusă de Chirnoagă ne reprezintă. Cu tot ce avem bun și rău în noi înșine. Neliniști și incertitudini, spaime și interogații de tot soiul se elaborează la "vedere". Și apoi desenul, punctul tare al artistului. Amestec de expresionism energic și suprarealism exuberant, el dă o componentă a limbajului său plastic. Multă vitalitate, dar și bucurie de a trăi, tensiune de stări contradictorii. Lumea nu e nici rea, nici bună, pur și simplu ESTE! Grafica ce însoțește textul literar, că e vorba de Rilke sau Dante, conturează ipostazele poeticii acestui artist.

Bestiarul imaginat de Chirnoagă este coerent și supus unui real palpabil. Cu ochiul sau mintea, în trecut sau în prezent. Ura sau dragostea n-au nevoie de cuvinte pentru a fi "prinse" într-o ecuație plastică. Tensiunile psihologice se recompun prin jocul formelor. O expoziție binevenită într-o lume care chiar are nevoie de așa ceva. Și o nedumerire: expunerea concomitentă, chiar în prima sală de la Dalles, a unor icoane produse de un contemporan. Dincolo de caracterul "academic" al tratării - dar și de lipsa de expresie a lucrărilor - putem constata pe viu că doar o temă nu salvează opera de artă, iar meșteșugul - atîta cît e! - nu creează emoție. Dacă nici nu te bucuri, nici nu te înfurii, înseamnă că munca a fost în zadar. Presupunem că astfel de inițiative organizatorice - supuse "cerințelor" momentului - nu și-ar mai avea rostul. Chirnoagă "rămîne", icoanele, din păcate, nu.

BEDROS HORASANGIAN